

frc REVISTA DE DEBAT POLÍTIC
Publicació de la Fundació Rafael Campalans

Número 21 – Tardor 2009

DIRECTOR
Oriol Bartomeus

CONSELL DE DIRECCIÓ
Albert Aixalà
Meritxell Batet
Víctor Francos
Rocío Martínez-Sampere
Carles Rivera
Joan Rodríguez

EDITOR
Rafael Pascuet

COORDINACIÓ EDITORIAL
Cristina González i Buil

COL·LABORADORS D'AQUEST NÚMERO
Francesc Amat, Oriol Bartomeus, Julio Carabaña, Joaquim Coll, Cristina González i Buil, Antoni Gutiérrez-Rubí, Gregorio Luri, Imma Moraleda, Ferran Pedret, Werner A. Perger, Consol Prados, Pep Prieto, Joaquim Prats, Joan Rodríguez, Marisol Rodríguez,

IL·LUSTRACIONS
Clara Gispert, Martí Pellicer

FOTOGRAFIA
Andreu Adrover

DISSENY I MAQUETACIÓ
Art&Graf

IMPRESSIÓ
Aleu, S.A.

DL: B-38583-2000
ISSN: 84-1576-8171

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, resta rigorosament prohibida sense l'autorització expressa dels titulars del *copyright*, i estarà sotmesa a les sancions establertes per la llei.

© d'aquesta edició:
Fundació Rafael Campalans
Trafalgar 12 entresòl, 1a
08010 Barcelona
Tel: 93 319 54 12
Fax: 93 319 98 44
fundacio@fcampalans.cat

L'educació, a debat

D'un temps ençà sembla que l'educació només és portadora de males notícies per al comú de la gent. La gran majoria de les informacions dels darrers mesos sobre el tema tenen un biaix negatiu. Tant és així que és possible afirmar sense por d'equivocar-se que una part substancial dels ciutadans considera que el sistema educatiu està en crisi. Massificació, baix nivell dels estudiants, desgovern als centres, mala digestió del fenomen immigratori, amb especial incidència en l'educació pública, escassa col·laboració dels pares i mares, casos d'agressió al professorat, desautorització general dels ensenyants, reformes legislatives consecutives...

L'escola, a tenor d'aquestes notícies, semblaria que s'enfonsa en el caos. Però, és així? Què hi ha de cert en la "crisi de l'educació"? Ens hem fet aquesta pregunta amb ànim d'aclarir què és el que està succeint a les escoles i els instituts del nostre país, amb voluntat de destriar el gra de la palla, fugint tant de tremendismes com d'exculpacions.

L'interès per l'estat actual de l'escola i les possibles solucions als problemes que s'hi detecten es deu a dos factors principals. El primer, la importància mateixa de l'educació, no només com a eina de formació dels futurs ciutadans, sinó també com a instrument bàsic i fonamental per a garantir la igualtat d'oportunitats, que és un dels fonaments del pensament i l'acció política progressista.

El segon factor és la certesa que existeix una ofensiva clara des de posicions conservadores per reformar l'educació en base a paràmetres del passat, que en la majoria dels casos signifiquen el retorn de pràctiques superades, precisament per l'acció del pensament progressista. En un context de percepció de crisi guanyen adeptes les solucions basades única i exclusivament en el foment de l'autoritat en la seva versió més retrògrada, com si això sol solucionés de cop tot els problemes. Per no parlar del retorn de debats que semblaven superats, com ara la segregació per gèneres dels nens i les nenes.

Som davant d'una estratègia, per part del pensament més conservador, que vol "reconquerir" l'escola a cavall d'una crisi de model que es vol terminal. És cert? És el model el que ha fracassat? No se'n pot salvar res? És el retorn al passat la solució? No és possible una alternativa des dels valors de l'esquerra?

frc REVISTA DE DEBAT POLÍTIC ha convocat una sèrie d'experts en l'àmbit de l'educació per aclarir-nos aquests aspectes i proposar-ne possibles solucions. **Julio Carabaña** fa una encesa vindicació de l'escola a Espanya; **Joaquim Prats**, responsable del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu, explica la situació actual a la llum de les dades i proposa un nou paradigma. **Gregorio Luri**, en el seu article, desfà alguns dels mites més assentats en l'imaginari col·lectiu. Finalment, el professor **Ferran Ferrer** i l'exconseller d'Educació, **Joan Manuel del Pozo**, abordem els principals temes del món educatiu en un cara a cara apassionat.

L'escola és la cruïlla on conflueixen bona part dels conflictes de la societat actual, tal i com assenyala Gregorio Luri en el seu article. L'escola és l'escenari on esclaten les incongruències d'una societat que veu en l'e-

ducació un factor essencial del seu desenvolupament futur, però que alhora no és capaç de posar en valor aquest factor.

L'opinió generalitzada de les persones convocades per *frc* ens indueix a avaluar la situació de l'educació a casa nostra d'una manera agredolça. D'una banda, l'educació a Catalunya i Espanya ha tingut una evolució extremadament positiva, tenint en compte de quin punt es partia. Tots els experts coincideixen que s'ha viscut una autèntica revolució en l'educació. En un període de només trenta anys, s'ha aconseguit la universalització i la quasi gratuïtat de l'ensenyament obligatori i un nivell acadèmic homologable a la resta de països del nostre entorn. Però, d'altra banda, subsisteixen elements negatius, alguns lligats a rèmores del passat, d'altres a una posada al dia sempre ajornada.

El nivell de l'educació a Catalunya se situa a la mitjana dels països de la OCDE, significativament allunyada dels capdavanters. L'avaluació que se'n fa d'aquest fet depèn de la percepció de cadascú (el got mig ple o mig buit). És cert, tanmateix, que tots els experts consultats detecten punts febles en el sistema, notablement l'índex d'abandó escolar, el que fa que Espanya es destaquï com un dels països amb menys percentatge de joves amb titulacions superiors. Més enllà d'això, existeixen problemes de funcionament del sistema i un cert clima de desencís entre els actors del món educatiu.

Així doncs, no sembla realista parlar d'una crisi estructural de l'educació, a la llum de les dades. D'on ve, doncs, aquesta sensació de caos? Probablement d'una necessitat d'*aggiornamento* que s'ha anat fent més i més pregona al llarg de l'última dècada. L'escola era, juntament amb la fàbrica i la família, un dels tres pilars fonamentals de l'estructuració social sorgida de la revolució industrial. En els darrers trenta anys, tant la família com el món laboral han patit transformacions profundíssimes, que n'han modificat la naturalesa de forma transcendental. Però, i l'escola? Manté, malgrat les constants reformes legals, un esquema molt similar al que tenia fa dècades. És això el que provoca un cert neguit entre els responsables escolars i la comunitat educativa, que veu inajornable una transformació que adequi l'escola als nous temps que corren. D'aquí les iniciatives per introduir les noves tecnologies a l'ensenyament, per exemple.

Ara bé, totes les opinions consultades coincideixen en assenyalar que la necessària evolució de l'escola no és possible mitjançant iniciatives legals, perquè l'element clau al que apunten totes les fonts és el "factor humà", de difícil modificació per via legislativa. Elements com la motivació del pro-

fessorat, la confiança de les famílies envers l'escola, l'atenció de l'alumnat, són molt difícils d'assolir mitjançant decrets i ordres ministerials. Hi ha un element humà que només és possible modificar a través del canvi profund de les mentalitats.

Existeix una paradoxa molt típica del model de societat actual. L'increment de l'individualisme, de la posició central i gairebé única de l'individu com a mesura de tot, no ve acompanyada per un increment igual en la responsabilitat d'aquest, sinó tot el contrari. L'escola, que és producte de la societat i recull i entoma tot el que passa en ella, expressa també aquesta paradoxa. Les raons del fracàs escolar es busquen en els individus (mestres, alumnes, famílies), però se'ls fa absolutament irresponsables d'aquest fracàs. Es culpa el sistema, el govern dels centres o les lleis.

Tots els experts coincideixen en què es fa necessari un abandó del dogmatisme (de dretes o d'esquerres) i una concentració en el fet d'ensenyar, un retorn a les bases que no és el retorn al passat que es propugna des del camp conservador. El retorn a les bases implica fixar-se en la transmissió de coneixement com a acte social, que implica la societat sencera i que, per això, demana de tots els seus membres la màxima atenció i el major grau d'implicació.

També hi ha coincidència en assenyalar que la solució als problemes de l'educació moltes vegades està fora de les parets de l'escola. Admetre això vol dir canviar el focus del debat i situar-lo fora del món escolar. Ja no és una qüestió de reforma del currículum, de dotar els centres de major autonomia, de propiciar la major participació d'alumnes i famílies. Tot això és necessari, i en bona part s'ha fet. Però el seu impacte en la solució dels problemes és limitat. Perquè la solució és fora, és a la societat. Com explica Joaquim Prats, basant-se e les dades dels informes d'avaluació, "els resultats educatius estan més influenciats pel que passa fora de l'escola que pel que succeeix dintre de la institució escolar".

La nostra revista vol contribuir a un debat que creiem necessari i inajornable, aportant una diagnosi sobre la situació real de l'educació, allunyada de tremendismes, i apuntant alguns elements per a la seva millora, que per força a d'implicar tota la societat. Una societat que ha de prendre consciència de la importància fonamental de l'educació pel present, i sobretot pel futur, del nostre país. ■

CONSELL DE DIRECCIÓ